

ефективності різних форм соціальної підтримки; розробці програм підготовки соціальних працівників до роботи у воєнний час.

Сучасні виклики вимагають активної співпраці державних структур, міжнародних організацій та громадянського суспільства для забезпечення комплексної підтримки дітей, що постраждали від війни. Тільки таким чином можна допомогти їм повернутися до нормального життя та відновити відчуття безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гунько С., Вайнола Р. Технологічне забезпечення надання соціальних послуг. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи* : зб. наук. пр. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 4 квіт. 2024 р. /ред. колегія : Л. Котлова, Л. Бутузова, С. Максимець ; М-во освіти і науки України, Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка, соц.-психол. ф-т. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 92–95.
2. Міхеєва О. Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ : Компринт, 2022. 558 с.
3. Неїжпапа Л. Соціально-педагогічна робота із запобігання домашнього насильства над дітьми в умовах закладу загальної середньої освіти. *Virtus: Scientific Journal*. 2020. № 43. С. 132–136.
4. Соляник М. Соціально-педагогічна підтримка та розвиток творчої обдарованості дітей. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: в умовах воєнного стану* : матеріали наук.-практ. онлайн-конф., м. Київ, 23–25 черв. 2022 р. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 301.

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ В УМОВАХ ВІЙНИ

Поліщук Ірина

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

i.p.melnyk@udu.edu.ua

Постановка проблеми. Соціальна робота з сім'ями є однією з ключових галузей соціальної сфери, яка спрямована на підтримку, розвиток та стабілізацію сімейних відносин. Сім'я як соціальний інститут відіграє важливу роль у формуванні особистості, соціалізації дітей та забезпеченні емоційного благополуччя. Проте сучасні виклики, такі як економічна нестабільність, міграція, конфлікти та зміни у сімейних структурах, вимагають професійного підходу до роботи з сім'ями. Соціальні працівники надають психологічну підтримку, допомагають у отриманні гуманітарної допомоги, сприяють відновленню соціальних зв'язків та забезпечують доступ до освіти та медичних послуг. Актуальність таких втручань зростає через тривалість конфлікту та

його вплив на різні покоління, що вимагає комплексного підходу до соціальної роботи з урахуванням воєнного контексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціальної підтримки сімей, які опинилися в важких життєвих ситуаціях, є дуже важливою через глобальні виклики, зростання кількості таких сімей і потребує комплексного підходу. Основи функціонування сім'ї та сімейного неблагополуччя досліджено в роботах О. Безпалько, Ю. Василькової, І. Зверєвої, А. Капської, Г. Лактіонової, І. Семигіної, І. Трубавіної та ін. Дослідженню різних аспектів соціальної роботи в складних життєвих обставинах присвятили свої наукові праці Т. Бінківська, І. Горбач, М. Любецька, О. Міхеєвої, М. Соляник та ін. Питання соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, також досліджується у публікаціях І. Зверєвої, О. Беспалько, Н. Комарової, І. Пеші, А. Капської, Р. Вайноли та ін.

Мета статті розглянути основні аспекти соціальної підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, її форми та механізми реалізації в умовах військового конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Війна завжди супроводжується значними соціальними та економічними потрясіннями, які впливають на всі аспекти життя, особливо на сім'ї. Соціальна підтримка сімей у цей період стає ключовим елементом для збереження їхньої стабільності та функціонування. Згідно з офіційними даними, понад 40 % українських сімей стикаються зі скороченням доходів, втратою житла або психологічними травмами та потребують підтримки з боку держави.

У широкому сенсі під соціальною підтримкою розуміють сукупність позитивних впливів соціального оточення на людину і на її інтеграцію в систему соціальних відносин. У більш вузькому сенсі соціальна підтримка – це безпосередня допомога у важких життєвих ситуаціях [2, с. 102].

Також, соціальна підтримка трактується через визначення об'єкта діяльності – осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. Так, О. Безпалько визначає соціальну підтримку як систему заходів суб'єктів соціально-педагогічної роботи, спрямованих на вирішення проблем осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, шляхом надання їм допомоги чи необхідних видів соціальних послуг. Також соціальна підтримка – це система заходів, спрямована на створення умов, що дозволяють забезпечити соціальну захищеність людей [5, с. 233].

Термін «складні життєві обставини» визначений Законом України «Про соціальні послуги» як обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно [4].

У трактуванні Т. Коляди «складні життєві обставини» розкриваються як результат впливів ззовні або внутрішніх змін, які відбуваються у порушення адаптації людини до життя, внаслідок чого вона не в змозі задовольняти свої основні життєві потреби за допомогою моделей та способів поведінки, вироблених у попередні періоди життя [1, с. 29]

До чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини належать: похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; психічні та поведінкові розлади; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією тощо.

Серед найбільш поширених видів соціальної підтримки, які спрямовані на забезпечення базових потреб та покращення якості життя. визначається матеріальна, психологічна, педагогічна та правова підтримка.

Соціальні працівники, допомагаючи сім'ям, що мають складні життєві обставини, у своїй роботі спираються на певні соціальні технології, які являють собою сукупність методів, прийомів і засобів діяльності соціального працівника в конкретній ситуації.

Основною технологією соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах є соціальний супровід – це вид соціальної роботи, спрямованої на забезпечення оптимальних умов життєдіяльності сімей, дітей і молоді, шляхом надання необхідних соціальних послуг, допомоги та здійснення відповідних заходів. Його здійснює соціальний працівник, діяльність якого спрямована на підтримку сім'ї в різних видах її життєдіяльності, формуванні здатності сім'ї самотужки долати свої труднощі, надання допомоги сім'ям з метою розв'язання різних проблем.

В основу методики соціального супроводу закладено модель «ведення випадку», що широко використовується в практиці соціальної роботи різних країн світу. За даною технологією робота з клієнтом передбачає здійснення таких етапів: вивчення та оцінка ситуації, подальша розробка плану можливого вирішення проблеми, узгодження запропонованого плану з клієнтом, реалізація певних дій, спрямованих на покращення ситуації. Необхідною позицією завершення роботи є аналіз реалізації плану дій та визначення результативності вжитих заходів.

Особливістю «ведення випадку» як форми соціальної допомоги, є те, що робота з клієнтом проводиться вдома, за місцем проживання, а не у спеціалізованих закладах. Метою надання допомоги за місцем проживання є створення таких умов, щоб кожна людина могла жити самотійно і незалежно у звичному для неї соціальному оточенні [1, с. 196].

Війна безпосередньо впливає на сім'ю, впливає на виконання сім'ями своїх функцій. У зв'язку з цим, у сімей виникають труднощі у вирішенні соціальних, міжособистісних та психологічних проблем, внаслідок чого такі сім'ї опиняються у складних життєвих обставинах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Соціальна робота є важливим інструментом для забезпечення стабільності та благополуччя сімей. Вона базується на комплексному підході, який враховує як індивідуальні потреби кожного члена сім'ї, так і загальну динаміку сімейних відносин.

Ефективна соціальна робота вимагає професійної підготовки, емоційної стійкості та здатності до постійного навчання. У сучасних умовах важливо розвивати нові методики та підходи, які дозволять ефективно працювати з різноманітними сімейними ситуаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Н. М., Левченко Н. В. Технології соціальної роботи. Ч. 1. Теоретичний курс : навч. посіб. Умань : ВІЗАВІ, 2018. 338 с.
2. Міхеєва О. Ю. Форми та методи соціальної підтримки сімей. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 25. С. 101–110.
3. Пеша І. В. Соціальний супровід як форма комплексної соціальної допомоги. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 11 (2). С. 193–199.
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : редакція від 15.11.2024, підстава 4017-IX. РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 03.03.2025)
5. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, 2008. 336 с.

ВЗАЄМОДІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СЛУЖБ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Стецович Альона

Центр підтримки ментального здоров'я «Mental Hub» м. Полтава

alenasttsvch@gmail.com

Постановка проблеми. Воєнні конфлікти створюють значні загрози для психічного здоров'я населення. Діти та дорослі, які стають свідками або безпосередніми учасниками бойових дій, зазнають глибокого психологічного стресу. Психосоціальна підтримка в умовах військової агресії стає критично важливим елементом адаптації та збереження психічного благополуччя постраждалих.

Психотравматичні події можуть спричинити широкий спектр психологічних реакцій, серед яких: ПТСР; депресія та тривожні розлади; емоційне виснаження та порушення сну; труднощі в соціальній адаптації; регресивна поведінка у дітей.

Також зараз спостерігаються певні виклики у наданні психосоціальної допомоги, а саме: **обмежені ресурси** – нестача кваліфікованих фахівців та матеріальних можливостей; **стигматизація психологічної допомоги** – суспільний стереотип про слабкість звернення до психолога; **тривалий характер війни** – виснаження як у постраждалих, так і у фахівців, які надають допомогу.